

Міністерство освіти і науки України
Чернігівський промислово-економічний коледж
Київського національного університету технологій та дизайну

ЗАТВЕРДЖУЮ
Заступник директора з НР
_____Л.М.Рославець
_____20__ р.

**Методичні вказівки
щодо організації самостійної роботи студентів з дисципліни
«Економічна теорія»**

спеціальності:
022 «Дизайн»

Уклав

В.В. Мороз

Розглянуто і схвалено на засіданні
циклової комісії
обліково-аналітичних та економічних дисциплін
Протокол № _____ від _____
Голова ЦК _____

І.В.Ренська

ЦІЛІ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Основною метою вивчення економічної теорії є формування системи знань про економічні відносини як суспільну форму виробництва, проблеми ефективного використання обмежених виробничих ресурсів і шляхи забезпечення суспільних потреб у різних суспільно-економічних формаціях.

Головне завдання навчальної дисципліни полягає у вивченні загальних засад економічного життя суспільства; розкритті закономірностей розвитку економічної системи та діалектики взаємозв'язку її структурних елементів; з'ясуванні механізму дії економічних законів і механізму використання їх людьми у процесі господарчої діяльності; визначенні принципових рис основних соціально-економічних систем та напрямів їх еволюції, ролі економічної теорії в розробленні шляхів планомірної трансформації постсоціалістичної економіки в соціально орієнтовану економічну систему.

Навчальна дисципліна належить до циклу гуманітарної та соціально-економічної підготовки. Економічна теорія - наука, яка закладає основи фаху будь-якого спеціаліста. Вона дозволяє бачити шляхи досягнення щонайкращих господарських результатів, досягнути всю велич досягнення людства в економічному розвитку, проникнути в таємницю походження, примноження, розподілу і використання національного багатства, досягнення економічного процвітання - як на власному підприємстві, так і в масштабах всього суспільства. Значення економічної теорії для суспільства полягає в тому, що на її основі розробляють принципи, які пізніше становлять основу економічної політики держави.

Для окремої людини знання економічної науки полягає у можливості навчитися раціонально використовувати власні заощадження. Економічна обізнаність діє можливість успішно вести власний бізнес або обрати хорошу професію, що користується попитом.

Програма вивчення дисципліни «Економічна теорія» забезпечує міжпредметні зв'язки з дисциплінами «Економіка підприємства», «Мікроекономіка», «Макроекономіка», «Розміщення продуктивних сил», «Менеджмент».

Студент повинен знати:

- суть економічних явищ і процесів;
- економічний зміст відносин власності, розподілу, обміну та споживання матеріальних благ в суспільстві, економічних систем, суперечностей господарського розвитку, потреб та інтересів;
- зміст основних категорій, законів та принципів ринкової економіки;
- механізм становлення різних форм господарювання, розвитку ринкової інфраструктури, ціноутворення на макро- і мікрорівнях;
- суть циклічного розвитку економіки, економічної кризи та шляхів її подолання;
- ключові питання трансформаційних процесів з погляду нових світоглядних, концептуальних і теоретичних підходів економічного життя і науки; особливості сучасного стану вітчизняної економіки, реформування відносин власності, реструктуризації підприємств.

Студент повинен уміти:

- формувати цілісний погляд на основи економіки як системи знань, науково обґрунтовувати особливості формування розвитку соціально-економічних явищ в умовах сучасної ринкової трансформації економіки України;
- орієнтуватись у проблемах розвитку підприємництва, ринкових відносин, фінансово-кредитної та банківських систем господарства;
- проводити ґрунтовний аналіз соціальної спрямованості господарської діяльності держави та підприємств, економічного середовища населення в окремих країнах;
- приймати практичні рішення щодо ефективного застосування набутих економічних знань при виконанні своїх професійних обов'язків.

Самостійна робота № 3

Тема: Економічна система суспільства.

Мета: сформувати та закріпити уявлення про сутність економічної системи, її різновиди і класифікацію.

Питання, що виносяться на самостійне вивчення:

- 1 Закономірності та особливості розвитку перехідних економік.
- 2 Економічні реформи в Україні.

Література:

Економічна теорія: Політекономія: Підручник / За ред. В.Д.Базилевича. – К, : Знання, 2006, с.59-92,

Основи економічної теорії: Підручник / за ред..А.А.Чухна. – К.: Вища шк., 2001, с.52-84.

Зміст 1 питання.

Перехідні (трансформаційні) економічні системи - це складне явище. В історії розвитку практично кожного соціуму настають періоди, коли стара економічна система функціонує за низхідною (занепадає), а в її просторі зароджуються елементи нової системи з тенденцією до самоорганізації та висхідного розвитку.

Перехідні економіки можна класифікувати за аспектами цивілізаційного і формаційного процесів.

Аспект цивілізаційного процесу:

- від неоліту до бронзового віку;
- від бронзового до залізного віку;
- від залізного до передіндустріального віку;
- від передіндустріального до індустріального віку;
- від індустріального до постіндустріального (інформаційного) віку.

Аспект формаційного процесу:

- від первісного до рабовласницького ладу;
- від рабовласництва до феодалізму;
- від феодалізму до капіталізму;
- від капіталізму до соціалізму;

- від соціалізму до капіталізму (для постсоціалістичних країн тощо).

У межах кожної цивілізації та кожної суспільно-економічної формації є перехідні стани від однієї стадії розвитку до іншої.

Закономірності трансформації в межах ринкової системи

1. Поглиблення суспільного характеру виробництва;

- розвиток економічної системи визначається ступенем розвитку ринку;

- виникнення монополій усуває обмеженість вільного конкурентного ринку;

- розподіл функцій та сфер діяльності між державою, монополіями і немонополізованим сектором зменшує рівень непередбачуваності в суспільстві, забезпечує певну узгодженість між цими секторами та в них самих, формує систему економічних зв'язків як єдине ціле.

2. Зміни у розвитку технологічного способу виробництва вимагають нових та відповідної адаптованості існуючих господарських форм. Це виявляється в тому, що, наприклад, економічна система вільної конкуренції є формою пристосування до простої кооперації, мануфактурного та машинного виробництва, монополія є формою адаптації до умов НТР (необхідність використання нових джерел енергії, нових методів виплавки чавуну, сталі, алюмінію, застосування двигунів внутрішнього згоряння, концентрації та централізації капіталу. Цю функцію виконали монополістичні союзи). Автоматизований технологічний спосіб виробництва потребує впровадження змішаної економічної системи, яка б органічно поєднувала процеси усупільнення та індивідуалізації, існування дрібних та великих підприємств, господарств, заснованих на різних формах власності тощо.

3. Кожна наступна форма соціально економічного розвитку породжує нові фактори економічного зростання, не відкидаючи при цьому надбань попередніх. За вільної конкуренції головним фактором економічного зростання є гонитва за надприбутком, одержаним завдяки впровадженню науково-технічному прогресу.

Монополія породжує нові переваги великих підприємств над дрібними в застосуванні досягнень НТП, економії на управлінні та ін., а також можливість упорядковувати, узгоджувати та передбачувати результати діяльності.

Державно-монополістичний капіталізм створює можливості державного впливу на відтворювальний процес у масштабах суспільства.

Змішана економіка забезпечує спеціалізацію і розподіл функцій між дрібними та крупними підприємствами, передбачає обрання форми власності й форми господарювання за економічною доцільністю.

Формування специфічної ієрархії суб'єктів господарювання. Головним суб'єктом системи вільної конкуренції є дрібний товаровиробник;

- періоду крупного машинного виробництва - власник капіталу;
- за монополії - об'єднання капіталістів;
- в умовах державно-монополістичного капіталізму - держава.

Змішана економіка докорінно змінює місце і роль найманого робітника, який дедалі частіше стає співвласником капіталу та учасником управлінського процесу в межах корпорацій (наймані менеджери) й учасником процесу регулювання економіки як цілого (наймані державні службовці).

Зміст перехідної економіки - формування нових елементів та системоутворення їх, яке дає можливість зайняти новому панівне місце в ієрархії підсистем та системи як цілого.

Риси перехідної економіки

Нестійкість перехідної економіки пояснюється тим, що на відміну від стабільної економічної системи, в якій зміни стосуються переважно механізму функціонування системи, в перехідних системах змінюється сам механізм розвитку. Останнє порушує її стійкість, оскільки спричиняє розбалансованість попередньої системи.

Невизначеність як риса перехідної економіки пояснюється, насамперед, здатністю елементів системи до самоорганізації. Суб'єкти економіки ставлять перед собою мету - побудувати економічну систему певного типу і розробляють механізми та засоби досягнення мети, але зазвичай теоретично сформульована і практично реалізована мета не співпадає повністю. По-перше, тому що завжди в процесі становлення виникають непередбачувані заздалегідь моменти. По-друге, з причини здатності системи до самоорганізації, що сама по собі передбачає багато-варіантність розвитку.

Багатоваріантність самоорганізації системи, різноманітність устремлінь, цілей, бажань стосовно майбутнього суспільного устрою зумовлюють альтернативний характер розвитку перехідних економік. Устремління щодо трансформації старої системи можуть бути успішними (реалізована мета близька до поставленої) і безуспішними (система повертається в модифікованому вигляді до попереднього стану або ж гине).

Перехід до нової економічної системи - це співіснування і боротьба старого й нового. Становлення нової системи породжує відповідні нові економічні форми. Наприклад, грошова рента в умовах феодалізму або індикативне планування та державне регулювання в умовах капіталізму.

Суперечності перехідних економік є суперечностями розвитку, а не функціонування. Це суперечності між старим та новим у надрах самої економічної системи; між економікою і політикою, між економікою та ідеологією; політикою та ідеологією; між соціальними верствами, що традиційно склалися, і тими, що зароджуються, тощо.

Загострення цих суперечностей часто супроводжується бажаннями та закликами повернутися до попереднього стану (фізіократи, соціалісти-утопісти, сучасні ультраліві).

Історичність перехідної економіки зумовлена характером умов переходу, природними, економічними, регіональними, політичними, ідеологічними та соціальними особливостями країн, які формують специфіку моделей переходу.

Зміст 2 питання

Програма економічних реформ в Україні розроблена Комітетом з економічних реформ на виконання поставленого Президентом України В. Януковичем завдання з відновлення економічного зростання й модернізації економіки країни.

Реформи спрямовані на побудову сучасної, стійкої, відкритої й конкурентоспроможної у світовому масштабі економіки, формування професійної й ефективної системи державного управління, і зрештою - на підвищення добробуту українських громадян.

Зміст Програми відображає найбільш чуттєві питання порядку денного реформи:

- Реформа державних фінансів
- Реформа фінансового сектору
- Реформа освіти
- Реформа соціальної сфери
- Реформа медичного обслуговування
- Деретуляція, розвиток підприємництва та реформування надання адміністративних послуг.
- Приватизація й управління державною власністю
- Міжнародна економічна інтеграція
- Реформа енергетичного сектору
- Розвиток транспортної інфраструктури
- Реформа житлово-комунального господарства
- Розвиток сільського господарства та земельна реформа

- Реформа державного управління
- Національні проекти
- Здійснювалися також заходи із впровадження судової реформи.
- Впровадження Програми економічних реформ в 2010 - 2011 роках.
- Макроекономічна стабілізація.

Після різкого економічного падіння в 2009 році (майже на 15%) відновилося зростання економіки. За 2010 рік ВВП зріс на 4,1%. За 2011 зростання економіки набуло подальшого розвитку. Приріст ВВП в 2011 становив 5,2%, в тому числі промислового виробництва - на 7,3%, сільськогосподарського - на 17,5% (зокрема завдяки рекордному врожаю зернових - 56,1 млн.тонн), обсягу виконаних будівельних робіт - на 11,1%, роздрібної торгівлі - на 14,7%.

Уповільнилося зростання споживчих цін. За 2011 рік рівень інфляції склав лише 4,6%, що є найнижчим показником за останні 8 років. (В 2010 році - 9,1%).

Приріст обсягів інвестицій в основний капітал за 9 місяців становив 21,2% проти скорочення на 0,6% за 2010 рік. (В 2009 році спад сягнув 41,5%).

Приріст обсягів прямих іноземних інвестицій у розрахунку на одну особу становив 8,4%. Всього на 1 жовтня 2011 року в економіку України вкладено 48,5 млрд. дол. США.

РОЗВИТОК СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА Й ЗЕМЕЛЬНА РЕФОРМА

У 2011 році прийнято Закон України «Про Державний земельний кадастр», яким на законодавчому рівні вперше за всі роки незалежності України визначено основні аспекти функціонування єдиної системи земельно-кадастрової інформації про усі землі України.

У результаті кожен громадянин може отримати інформацію про земельні ділянки, їх цільове призначення, обмеження у їх використанні, а також дані про кількісну і якісну характеристику земель, їх оцінку, про розподіл земель між власниками і користувачами.

- Державна реєстрація земельної ділянки, що передана у власність, відтепер здійснюється за 14 днів з моменту надходження заяви від громадя-

нина (до цього часу строк реєстрації земельної ділянки взагалі законодавчо не був визначений і цей процес затягувався на роки).

- Вперше проведено інвентаризацію земель сільськогосподарського призначення державної власності (11,8 млн. га). В результаті кожен громадянин за заявою зможе отримати інформацію про кількісні та якісні характеристики таких земель у відповідному регіоні. Це на практиці дасть змогу залучити інвесторів до передачі в оренду земель державної власності (через аукціон).

Реформування земельних відносин у 2011 році та програма дій на 2012 рік.

Важливою складовою економічних реформ в Україні є земельна реформа. Її основними завершальними етапами є розмежування земель, вдосконалення системи земельного кадастру та запровадження повноцінного ринку земель.

Внаслідок обмеженого фінансування, відсутності зацікавленості з боку органів місцевого самоврядування роботи з розмежування земель здійснюються повільно по всій країні, і у Херсонській області. Протягом року в розробці та на погоджені відповідних служб знаходяться проекти землеустрою щодо розмежування земель державної та комунальної власності 10 населених пунктів.

Для прискорення даних робіт повноваження щодо прийняття рішень про розмежування земель державної та комунальної власності за межами населених пунктів делеговано районним державним адміністраціям. У всіх районах до кінця грудня буде створено комісії по формуванню переліків земельних ділянок в межах населених пунктів, що залишаться у державній власності.

Важливими передумовами для розмежування земель є здійснення робіт з інвентаризації та встановлення меж населених пунктів.

Із 698 населених пунктів області комплексну інвентаризацію земель проведено по 64 населених пунктах на площі 14 тис.га, в т.ч. у поточному році - на площі 1,5 тис. га. Продовжуються роботи ще у 22 населених пунктах на площі 3,9 тис.га.

Повністю визначено площі, що перебувають у користуванні організацій та установ Міністерства оборони України, водогосподарських підприємств. На 90% визначені території промислових та інших виробничих підприємств, на 99% землі природно-заповідного, рекреаційного, оздоровчого та історико-культурного призначення. Території лісгосподарських підприємства інвентаризовано на 85%.

Протягом 2011 року забезпечено додаткову інвентаризацію земель різних категорій площею 2,21 тис. га. На 2012 рік заплановано проведення комплексної інвентаризації 64 населених пунктів на площі 1300 га, для чого необхідне фінансування у розмірі 276,5 тис грн.

Продовжується оновлення меж 23 населених пунктів на площі 11 тис.га. У наступному році заплановано оновлення меж населених пунктів трьох адміністративних районів області на площі 3 тис. га.

Затверджено обласну Програму розвитку земельних відносин до 2013 року. Для ефективної реалізації цієї програми та спрощення виконання робіт з інвентаризації земель різних категорій та встановлення меж населених пунктів визначені обсяги їх фінансування, переліки об'єктів у кожному районі, які першочергово потребують здійснення цих робіт. Крім цього надано методичну та практичну допомогу територіальним громадам області щодо поетапної реалізації заходів розвитку земельних відносин.

Безперешкодне виконання робіт зі встановлення меж населених пунктів й розмежування земель державної та комунальної власності потребує розробки на місцевому рівні містобудівної документації (корегування генеральних планів).

У наступному році буде продовжено виконання робіт зі встановлення меж населених пунктів, інвентаризації земель, а за наявності бюджетного фінансування планується повне їх завершення, що надасть змогу визначити додаткові земельні масиви, що не використовуються за цільовим призначенням.

Крім того, підготовлено пропозиції до проекту Закону України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення процедури встановлення та зміни меж населених пунктів”, яким передбачається спростити процедуру встановлення та зміни меж населених пунктів.

Для забезпечення функціонування системи кадастру на регіональному рівні вжито ряд необхідних підготовчих заходів. У подальшому буде забезпечено:

- ведення державного земельного кадастру на регіональному та місцевих рівнях;
- адміністрування системи державного земельного кадастру на регіональному рівні;
- взаємодія з органами державної влади та органами місцевого самоврядування в частині внесення та отримання відомостей про земельні ділянки.

У 2011 році укладено договори на повторне проведення нормативної грошової оцінки земель 42 населених пунктів на суму 686 тис. грн. та первинне проведення нормативної грошової оцінки земель 2 населених пунктів на суму 36 тис.грн. Усього профінансовано 571,7 тис.грн. Затверджено нормативну грошову оцінку земель 37 населених пунктів.

Грошова оцінка решти 10 населених пунктів буде завершена у наступному році за рахунок коштів спеціального фонду обласного бюджету, що надходять у порядку відшкодування втрат сільськогосподарського виробництва.

У 2011 році виконання заходів Програми профінансовано на 298 тис.грн., що становить лише 6% від необхідних 5 млн. коштів, запланованих програмою на поточний рік.

Розроблено документацію щодо обстеження сільськогосподарських угідь низької якості у Нижньосірогозькому районі, проекту залуження ріллі під пасовища у Чаплинському районі, проект встановлення прибережної захисної смуги у м. Херсоні, здійснено заліснення у Генічеському районі, рекультивацію земель у Бериславському районі.

За період 2009 - 2010 років та у поточному році кошти з державного бюджету на виконання заходів Програми не виділялися, всі роботи проводились за рахунок коштів, що надходять в порядку відшкодування втрат сільськогосподарського виробництва.

У 2012 році буде продовжено здійснення заходів з охорони земель: консервації земель першочергових об'єктів шляхом залуження або заліснення; виконання робіт з рекультивації порушених земель та розробки проектів рекультивації земель; створення (відновлення) полезахисних лісових смуг та захисних лісових насаджень вздовж водних об'єктів.

Відсутність достатнього фінансування на проведення робіт із розмежування земель державної та комунальної власності, проведення грошової оцінки земель населених пунктів, інвентаризації та охорони земель є основною причиною, що стримує виконання заходів, запланованих Програмою розвитку земельних відносин у Херсонській області на 2009-2013 роки.

У 2011 році в області підготовлено матеріали для продажу 128 земельних ділянок несільськогосподарського призначення загальною площею 155 га вартістю (згідно експертної грошової оцінки) 25 млн. 133 тис. грн.

З них у 2011 році продано 95 земельних ділянок загальною площею 53 га на суму 25 млн. 947 тис. грн. Від продажу зазначених ділянок та сплати розстрочки за раніше викуплені ділянки станом на 01 грудня 2011 року до бюджетів усіх рівнів надійшло 48 млн. грн.

За рік в області на земельних аукціонах продано 3 права оренди земельних ділянок загальною площею 94 га на суму 176 тис. грн. Проблеми проведення земельних аукціонів повинні бути врегульовані прийняттям Закону «Про ринок земель».

Інформаційно-роз'яснювальна робота щодо завершальних етапів земельної реформи, вдосконалення земельного кадастру та запровадження ринку земель сільськогосподарського призначення широко проводиться в області підрозділами Держкомзему.

Вжито ряд заходів для налагодження зворотного зв'язку та конструктивного діалогу із власниками наділів та землекористувачами. Підготовлено інформаційні буклети з роз'ясненнями основних положень законопроекту «Про ринок земель». Постійно проводяться тематичні семінари, круглі столи, сходки жителів області, питання активно висвітлюється в засобах масової інформації. Численні пропозиції, внесені учасниками під час усіх обговорень, було узагаль-

нено та направлено до Держземагентства для подальшого винесення на розгляд Верховної ради.

Питання для самоконтролю:

- 1 Дати класифікацію перехідних економік
- 2 Визначити закономірності трансформації економік в межах ринкової системи
- 3 Проаналізувати риси перехідної економіки
- 4 Визначити головні напрямки реформ, представлені в Програмі реформ.
- 5 Проаналізувати складності головний зміст реформ по кожному з напрямків

Самостійна робота № 4

Тема: Економічні відносини власності.

Мета: сформувати та закріпити уявлення про сутність власності, її типи, форми та місце в економічній системі суспільства.

Питання, що виносяться на самостійне вивчення:

- 1 Сутність власності та її роль в економічному житті.
- 2 Складові власності.
- 3 Співвідношення понять "роздержавлення" і "приватизація".

Література:

Економічна теорія: Політекономія: Підручник / За ред. В.Д.Базилевича. – К, : Знання, 2006, с.71-86

Ніколенко Ю. Основи економічної теорії, навч.посібник, кн. 1,2, Київ, 1994 р., с.38-44

Основи економічної теорії: Підручник / за ред..А.А.Чухна. – К.: Вища шк., 2001 с.67-77.

Зміст 1 питання.

Вивчення проблем власності дозволяє з'ясувати три головних соціально-економічних питання:

- 1.Хто (які суб'єкти господарювання) має економічну владу - привласнює фактори і результати виробництва?
- 2.Які економічні зв'язки сприяють кращому використанню виробничих ресурсів?
- 3.Кому дістаються доходи від господарської діяльності?

Власність економічно реалізується, якщо вона приносить дохід її власнику. Такий дохід являє собою весь знову створений продукт чи його частину, що отриманий завдяки застосуванню праці і засобів виробництва. Це може бути, скажімо, прибуток, різного роду платежі.

Система економічних відносин власності охоплює - від початку до кінця - весь господарський процес. Вона пронизує і складає серцевину усіх відносин між людьми з приводу виробництва, розподілу, обміну і споживання благ і послуг.

Цілком очевидно, що вся система відносин власності породжує у людей

економічні (матеріальні, майнові) інтереси. Головний серед них, безумовно, полягає в тому, щоб усіляко примножувати блага, що знаходяться у власності, з метою кращого задоволення потреб. Так, через інтереси, власність визначає спрямованість і характер господарської поведінки людей.

Важливо розрізняти **право власності і відношення власності**.

Право власності — це право контролювати використання визначених ресурсів і розподіляти виникаючі при цьому витрати і вигоди. Тим самим права власності розмежовують, що і кому належить, як буде відбуватися зміна власника, визначаючи свободу вибору людей, що переслідують свої інтереси.

При визначенні власності в юридичному змісті виявляється сукупність речей (об'єкт власності), що належать власнику (суб'єкту). Самі власники (суб'єкти) підрозділяються на два види:

фізична особа - людина як суб'єкт цивільних (майнових) прав і обов'язків;

юридична особа - організація (об'єднання осіб, підприємство, установа), що є суб'єктом цивільних прав і обов'язків. Це соціальне (колективне) утворення вступає в господарські зв'язки від свого імені як самостійна цілісна одиниця.

Право власності виражає відношення людини до речі "як до своєї" чи "як до чужої", тобто будується за формулою:

Суб'єкт → Об'єкт.

Однак у цьому трактуванні немає відповіді на питання: відкіля береться право власності і як воно реалізується? Відповідь міститься в розгляді власності як економічних відносин між людьми.

Відносини власності - це відносини між людьми з приводу речей, що виражаються формулою:

Суб'єкт ↔ Суб'єкт Об'єкт

Але які ж відносини з приводу речей виражає власність? Це відносини присвоєння благ, у тому числі факторів виробництва, і відносини відчуження благ.

Зміст 2 питання.

Після того, як держава законодавчо врегулює майнові відносини між зазначеними особами, вони наділяються правом власності. Це право включає повноваження власника володіти, користуватися і розпоряджатися майном.

Володіння – це фізичне володіння річчю, економічним благом. Це право власника охороняється законом. Законне володіння майном завжди має правову підставу (закон, договір, адміністративний акт).

Користування – полягає в праві продуктивно споживати благо, для одержання доходу чи особисто споживати його для задоволення власних потреб і інтересів, в залежності від його призначення. Припустимо, що можливо використовувати автомобіль для перевезення людей і вантажів в процесі виробництва, чи користуватися автомобілем для поїздок своєї родини на відпочинок. Власник може передавати своє майно в користування іншим особам на якийсь час і на визначених умовах. Права користування визначаються законом чи іншою правовою підставою (наприклад, заповітом).

Розпорядження – право змінювати присвоєнність (приналежність) майна. Воно здійснюється найчастіше шляхом укладання різних угод (купівлі-продажу, обміну однієї речі на іншу, дарування і т.д.).

Зазначені права власника можуть бути тимчасово обмежені з його ініціативи. Так, людина, що здала в оренду річ іншій особі, позбавляє себе права володіння і користування річчю на термін дії договору оренди.

У сучасних умовах у розвинених країнах держава прагне зафіксувати в нормативних документах відповідні юридичним законам економічні відносини.

Відносини власності можна представити як два полюси, на одному з яких – приватна власність, на іншому – суспільна власність. Відносини приватної власності будуються на відособленому присвоєнні факторів і результатів виробництва, суспільної – на суспільному присвоєнні. У реальній дійсності в „чистому вигляді” приватна і суспільна власність зустрічаються рідко. Існують різні варіанти переплетення рис приватного і суспільного, що втілюються в різноманітних формах власності: державній, кооперативній, пайовій, акціонерній.

Основний напрямок розвитку відносин власності в Україні на сучасному етапі – це формування багаторівневих відносин, що включають співіснування усіх форм власності. Суть сучасної реформи полягає в ліквідації монополії держави у всіх ланках системи відносин власності. Це передбачає роздержавлення власності – перетворення державної форми присвоєння в різноманітні недержавні форми господарства.

Демонополізація державної власності аж ніяк не повинна вести до повної її ліквідації, тому що, як нам відомо, у другій половині ХХ ст. загальне нероздільне майно скрізь використовується в національних інтересах.

Державний сектор національної економіки одержав "постійну прописку" у всіх західних країнах. Характерно, що в 1990 р. кінцеві витрати державних установ у валовому національному продукті склали: в Японії - 9%, Італії - 17%, Франції і Німеччині - 19%, Великобританії і США - 20 %. В орбіту державного присвоєння увійшли, як правило, багато базових галузей промисловості (видобуток енергоносіїв, металургія й ін.), військово-промисловий комплекс, найважливіші фінансові установи (наприклад, центральні банки, що випускають гроші) і інфраструктура - виробнича (залізничний, повітряний, трубопровідний транспорт, мережа електропостачання і т. д.) і соціальна (охорона здоров'я, соціальне забезпечення і т. д.). Роздержавлення сприяє демонополізації і створенню конкурентного середовища. Процес роздержавлення засновується на приватизації.

Зміст 3 питання.

Багато західних вчених, досліджуючи приватизацію, під об'єктом вивчення розуміють ту чи іншу сферу виробничо-господарської діяльності, у якій відповідальність за забезпечення виробництва товарів і послуг переходить від держави до приватного сектора.

Роздержавлення визначається як комплекс заходів, спрямованих на перетворення розміру, частини і принципів діяльності державного сектора. При цьому поняття приватизації одержує двояке тлумачення: у широкому змісті - це один з аспектів реформування державного сектора з абсолютним чи

відносним скороченням його розміру; у вузькому змісті - це повний чи частковий перехід підприємства з державного в приватне володіння. Світова економічна думка під роздержавленням розуміє також будь-які дії, спрямовані на посилення процесів саморегулювання в економіці. Тому роздержавлення - це не тільки поява нового власника, але і лібералізація цін і ринків, стимулювання недержавного сектора, особливо малого бізнесу, комерціалізація, поширення на державні підприємства принципів керування, що існують у сфері приватного бізнесу і т. д.

Більшість авторів, розглядаючи поняття "роздержавлення економіки", звертають пильну увагу на зміни в методах впливу держави на господарські процеси, на звільнення їх від державної опіки і державного керування. Таким чином, під роздержавленням мається на увазі загальний процес зміни державної економіки економікою багатоукладною, змішаною, плюралістичною. Приватизація є стрижнем переходу від державно-бюрократичної системи господарювання, із властивою їй командною, планово-розподільною підсистемою керування, до ринкової економіки.

Загальним для всіх трактувань понять "роздержавлення" і "приватизація" є те, що вони розглядаються, по-перше, як нетотожні, по-друге, як взаємозалежні явища, по-третє, як найважливіші аспекти історичного розвитку, і по-четверте, як найбільш характерні для суспільств, що трансформуються з однієї соціально-економічної системи в іншу.

Поняття "роздержавлення" і "приватизація" співвідносяться як ціле і частина, причому зміст першого пов'язаний зі зміною системи державного керування економікою, створенням умов для розвитку ринкових відносин. Друге поняття включає здійснення роздержавлення через заміну власника майна.

Висновки:

- Економічні системи відрізняються способом розв'язання основних економічних питань: **"Що виробляти? Як виробляти? Для кого виробляти?"**. Корінні відмінності систем залежать від таких факторів:

- а) система ґрунтується на приватній чи на державній власності на ресур-

си;

б) механізмом координації є ринковий механізм чи централізоване директивне планування.

- **Трансакційні витрати** пов'язані не з виробництвом безпосередньо, а із супутніми йому витратами: витратами на пошук інформації про ціни, про контрагентів господарських угод, витратами на укладання господарських угод та контролю за їх виконанням і т. ін.

- **Власність** - це відносини між людьми стосовно привласнення засобів виробництва та продуктів виробництва. Ці відносини реалізуються у правах володіння, користування й розпорядження об'єктами власності.

- **Суб'єктами власності** можуть бути фізична особа, юридична особа, держава.

- **Роздержавлення** - це система заходів, спрямованих на усунення монополії держави, скорочення державного сектора і утворення багатоукладної економіки, посилення процесів саморегулювання економіки.

- **Приватизація** - це один із заходів роздержавлення, який реалізується у передачі державної власності за плату або безкоштовно в приватну власність.

Питання для самоконтролю:

- 1 Економічна сутність власності.
- 2 Що таке володіння?
- 3 Що таке користування?
- 4 Що таке розпорядження?
- 5 Яка різниця між складовими власності?

Самостійне заняття №6

Тема: Гроші. Товарно-грошові відносини

Мета: Ознайомитись із сутністю поняття грошового обігу, дослідити його вплив на стан економіки країни

Питання, що виносяться на самостійне вивчення:

1. Поняття грошового обігу, схеми впливу грошового обігу на економіку країни.
2. Інструменти впливу грошово-кредитної політики.

Література:

1. Єщенко П.С., Палкін Ю.І. Сучасна економіка: Навч. Посіб. –К.,2005.
2. Основи економічної теорії: політекономічний аспект/під ред. Г.Н.Климка, -К., 1994.
3. Основи економічної теорії / За ред. А.А.Чухна. –К.,2001
4. Економічна теорія: Політекономія: Підручник / За ред. В.Д.Базилевича. – К., 2006
5. Ніколенко Ю. Основи економічної теорії. Навч. Посібник, кн.. 1,2, -К., 1994
6. К.Р.Макконнелл, С.Л.Брю «Економікс», - М.:»Республіка», 1995.
7. Вводный курс по экономической теории. Учебник для лицеев/под.ред. Г.П. Журалевой, -М, 1998.

Питання для самоконтролю:

1. Що таке грошовий обіг?
2. Назвіть чинники, які безпосередньо впливають на економіку країни.
3. Перелічіть основні інструменти впливу грошово-кредитної політики і поясніть, як вони працюють.

Грошовий обіг, його стан суттєво впливає на національну економіку. З рухом грошей пов'язані такі явища, як інфляція, безробіття, обсяг національного виробництва. Тому держава, здійснюючи регулювання економіки, використовує заходи впливу на стан грошового обігу, які є грошово-кредитною політикою. Остання є сукупністю таких методів впливу, як обсяг грошової маси, рі-

вень і структура відсоткових ставок, величина банківських резервів, операції на відкритому ринку тощо. Суть грошово-кредитної політики полягає у зміні пропозиції грошей з метою стабілізації зайнятості і цін, економічного зростання та балансу зовнішніх платежів. Основне призначення грошово-кредитної політики — впливати на економіку через систему грошового обігу з метою досягнення такого рівня національного виробництва, який характеризується повною зайнятістю і помірною інфляцією. Оскільки на пропозицію грошей суттєво впливають комерційні банки, то грошово-кредитна політика, насамперед, зводиться до заходів, здійснюваних центральним банком країни щодо регулювання грошової маси в обігу. При цьому використовуються три основні засоби такого регулювання: операції на відкритому ринку, регулювання облікової ставки, зміни резервної норми.

Операції на відкритому ринку — один з найважливіших засобів здійснення грошово-кредитної політики, бо найсильніше впливає на обсяг грошової маси в обігу. Це купівля та продаж державних цінних паперів центральним банком на відкритому ринку. Купуючи або продаючи такі папери, центральний банк може збільшити або зменшити рівень банківських резервів і таким чином регулювати пропозицію грошей комерційними банками.

Схема цього впливу така. Якщо центральний банк купує державні цінні папери у комерційних банків, то тим самим збільшує обсяг їх резервів, а це через мультиплікаційний ефект спричинить збільшення пропозиції грошей комерційними банками шляхом надання позик. При продажу центральним банком цінних паперів результат буде протилежним: купуючи їх, комерційні банки зменшать свої резерви, що призведе до скорочення ними пропозиції грошей у вигляді позик.

Другим інструментом грошово-кредитної політики є регулювання облікової (дисконтної) ставки. Коли комерційні банки відчувають нестачу резервів, вони мають право позичати кошти у центрального банку. Якщо комерційний банк бере позику у центральному банку, то останній стягує з нього відсоткові платежі. Та ставка, за якою відбувається це стягнення, називається обліковою (дисконтною) ставкою. Повноваження змінювати її рівень надаються централь-

ному банку. Він і використовує їх з метою впливу на пропозицію грошей комерційними банками.

Схема цього впливу в основних рисах така. Одержуючи кредити для збільшення резервів, комерційні банки розширяють свої резерви, а отже, через мультиплікаційний ефект, мають можливість збільшувати обсяг позик, тобто пропозицію грошей. При цьому відсоткові платежі, що сплачуються комерційними банками центральному банку, є для них витратами, що зменшують їх доходи. Цю обставину і використовує центральний банк. Якщо він ставить за мету зменшити обсяг пропозиції грошей комерційними банками, то підвищує облікову (дисконтну) ставку, що призводить до зростання відсоткових платежів і робить одержання кредиту не вигідним для комерційних банків. Зменшуючи кредити, останні зменшують свої резерви, що через мультиплікаційний ефект викличе зменшення надання ними позик, а отже, і зменшення пропозиції і грошей. При зменшенні облікової ставки комерційним банкам буде вигідно брати кредити у центральному банку, збільшувати свої резерви для збільшення пропозиції грошей через надання позик. Таким чином, змінюючи розмір облікової (дисконтної) ставки, центральний банк може впливати на величину пропозиції грошей.

Третім інструментом грошово-кредитної політики є зміна резервних вимог. Як уже зазначалося, банки зобов'язані тримати мінімальну суму грошей у формі безвідсоткових резервів. Норма такого резерву встановлюється державою в особі центрального банку, її зміна істотно позначається на пропозиції грошей. Якщо центральний банк підвищує резервну норму, банки вимушені збільшувати свої резерви. Для цього вони продають частину своїх облігацій і повертають частину наданих позик. Через мультиплікаційний ефект це призводить до скорочення пропозиції грошей. У випадку зменшення норми резерву процес буде розвиватись у зворотному напрямі. Розмір вільних резервних коштів зростає, що дасть можливість банкам збільшити обсяг наданих позик, а отже, і пропозицію грошей. Цей процес стосується усіх комерційних банків, адже норми резерву є обов'язковими для усієї банківської системи країни. Зміна резервних вимог є дуже потужним засобом впливу на пропозицію грошей, бо навіть невеликі змі-

ни в резервних вимогах викликають значні зміни у пропозиції грошей за рахунок мультиплікативного розширення депозитів.

Самостійне заняття №8

Тема: Структура та інфраструктура ринку

Мета: Ознайомитись з поняттями ринку, ринкової економіки, дослідити функції та умови формування ринкових відносин.

Питання, що виносяться на самостійне вивчення:

1. Поняття ринку і ринкової економіки.
2. Поняття ефективного ринку.
3. Функції ринку.
4. Умови формування ринкових відносин.

Література:

1. Єщенко П.С., Палкін Ю.І. Сучасна економіка: Навч. Посіб. –К.,2005.
2. Основи економічної теорії: політекономічний аспект/під ред. Г.Н.Климка, -К., 1994.
3. Основи економічної теорії / За ред. С.В.Мочерного, Тернопіль, 1994.
4. Основи економічної теорії / За ред. А.А.Чухна. –К.,2001
5. Економічна теорія: Політекономія: Підручник / За ред. В.Д.Базилевича. – К., 2006
6. Ніколенко Ю. Основи економічної теорії. Навч. Посібник, кн.. 1,2, -К., 1994.

Питання для самоконтролю:

1. Дайте визначення поняття ринку.
2. Що таке «ціна рівноваги»?
3. Назвіть основні функції ринку.
4. Роль ринку в формуванні економічних відносин.

Сучасна економіка є насамперед ринковою. Тому важливе значення має з'ясування сутності ринку, його структури, функцій та умов формування.

Ринок не може існувати без системи підприємств і організацій, які забезпечують рух товарів і послуг, цінних паперів і робочої сили, тобто ринкової інфраструктури.

Упродовж тривалого часу ринок визначали як місце, де здійснюється купівля або продаж товарів. Ось чому у багатьох людей слово «ринок» асоціюється насамперед з базаром — місцем обміну вироблених благ. Проте «ринок» — поняття більш широке і містке. Це і магазини, універмаги, універсами тощо, де продаються продукти харчування, одяг, взуття, товари щоденного вжитку. На фондових біржах продаються і купуються цінні папери (акції, облігації), на товарних — пропонуються товари за стандартними якісними показниками. Відносини між продавцями і покупцями з приводу існуючих та потенційних товарів також входять до поняття «ринок».

Як явище господарською життя ринок з'явився у давнину, будучи наслідком історичного розвитку виробництва й обміну: розвитку суспільного поділу праці, появи економічно самостійних, юридично незалежних господарюючих суб'єктів і переходу від натурального виробництва до безпосереднього продуктообміну, а потім і до товарного обміну.

У сучасних умовах, коли, з одного боку, неухильно зростає кількість товарів, покупців і продавців, а з другого — відбувається розвиток засобів зв'язку, купівля-продаж може здійснюватися за допомогою телефонного і поштового зв'язку, через Інтернет-магазини. Для цього не потрібний безпосередній контакт суб'єктів ринкових відносин, а отже, місце для їхньої зустрічі.

Ринок — це сфера обміну, який здійснюється за законами товарного виробництва та обігу.

Проте коли йдеться про ринок як сферу обміну, слід мати на увазі, що обмін може відбуватися й у неринковій формі (наприклад, бартер), тому поняття ринку передбачає, що обмін товарів здійснюється за суспільною оцінкою, яка відображується у ціні. Інакше кажучи, ринок виконує роль механізму, за допомогою якого досягається рівновага політу і пропозиції, відбувається координація різноманітної діяльності людей через систему цін. Ринок вирішує три основні економічні завдання: що, як і для кого виробляти.

Які товари і послуги виробляти визначають не парламент чи уряд, а покупці та продавці. Покупці купують тільки ті товари, які відповідають пев-

ним вимогам. Якщо немає попиту на якийсь товар, а на його виробництво витрачені матеріали, сировина, знаряддя праці, робоча сила, то фірма чи виробник зазнають збитків. Головну роль у вирішенні питання, що виробляти, у ринкових умовах відіграє ціна. Покупець заплатить за певний товар ціну, яка його влаштовує, а продавець віддасть свій товар за суму, що принесе йому дохід.

Як виробляти товари визначає конкуренція між виробниками. При застосуванні примітивної техніки, технології, організації виробництва індивідуальні витрати виробництва будуть вищими за суспільно необхідні, а отже, господарюючі суб'єкти продаватимуть свої товари за цінами, нижчими, ніж витрати на ці товари. В результаті вони стануть банкрутами. Отже, конкуренція спонукає всіх товаровиробників зменшувати витрати виробництва через запровадження нової техніки, технології, організації виробництва тощо.

Для кого виробляти товари визначає попит. Якщо населення отримує високі доходи, то воно може купувати різноманітні товари. У разі коли більшість населення країни має обмежені доходи, вона купуватиме лише предмети першої необхідності. У першому випадку попит стимулюватиме виробництво, а в другому — його відсутність зумовлюватиме згортання виробництва.

Важливим споживачем, а отже, стимулятором виробництва, є підприємства, фірми. Якщо вони отримують значні прибутки, то купують чинники виробництва (матеріали, сировину, техніку, інформацію, робочу силу), що сприяє розвитку виробничого споживання. І навпаки, за значної збитковості підприємств попит на чинники виробництва зменшуватиметься. Замовниками різних товарів можуть бути уряд та іноземні фірми, що також визначає напрям виробництва.

Отже, ринок забезпечує зв'язок між виробництвом і споживанням, пропорційність процесу відтворення, його цілісність, суспільне визнання створеного продукту, суспільного характеру праці, що втілюється в ньому. Будь-яка споживна вартість задовольняє потреби людей лише після її реалізації, а праця, витрачена на виробництво товару, стає суспільно необхідною. Відбувається це завдяки досягненню рівноваги між попитом і пропозицією. На ринку кількість товарів, які хочуть придбати покупці, має дорівнювати кількості товарів, які

пропонують продавці. За таких умов ціни встановлюються на рівні попиту і пропозиції, що й зумовлює рівновагу.

Ціна рівноваги — це ціна, за якої пропозиція відповідає потішу. Рівновага ринкових цін забезпечує збалансованість між різними галузями виробництва, виробничою і невиробничою сферами, між сумами вартостей і цін товарів, між платоспроможним попитом і пропозицією.

Якщо рівноваги між попитом і пропозицією немає, то ринок через ціну впливає на виробництво. Недостатня кількість певних споживних вартостей на ринку призводить до підвищення цін на них і навпаки. Це, в свою чергу, впливає на виробництво, зумовлює його розвиток або скорочення.

Якщо запаси товарів реалізуються за цінами, близькими до ціни рівноваги, то такий ринок є ефективним.

Найефективніше ринки функціонують в умовах чистої конкуренції, до яких належать: необмежена кількість учасників ринку, вільний доступ до ринку і вільний вихід із нього. Вільний ринок існує за будь-яких форм власності, крім державної; >- мобільність матеріальних, трудових, фінансових та інших ресурсів. Кожний учасник ринку вкладає гроші в акції, облігації та інші цінні папери для отримання доходу. Це можливо лише у разі залучення додаткових ресурсів та розширення виробництва; >* вироби на ринку однорідні; наявність у кожного учасника ринку повного обсягу інформації щодо попиту, пропозиції, ціни, норми прибутку тощо; у системі вільного ринку немає місця будь-яким типам монополії, виключені інфляція, безробіття, надвиробництво.

Проте усі перелічені ознаки належать до «ідеального вільного ринку», який не існує у дійсності. Будь-який реально функціонуючий ринок (його ще називають конкурентним, або операційним) має елементи вільного. Поняття «вільний ринок» — це не стихія та анархія, як інколи думають. Він має зовсім інше трактування: надання права вільного вибору споживачеві того чи іншого блага у межах його доходів і рівня цін, що склалися. Це має забезпечити: по-перше, незалежність економічного суб'єкта від владних структур; по-друге, вільний вибір товару; по-третє, диктат на ринку споживача, а не виробника.

Ринок є одним із найбільших досягнень цивілізації, загальноекономічним явищем, характерним для будь-якого способу виробництва, де діють закони товарного господарства.

Ринкові відносини динамічні, вони відображують особливості історичних, економічних, природних, соціально-політичних, національних, культурних та інших умов розвитку різних країн. У зв'язку з цим між різними країнами існують значні відмінності у характері ринку і ринкових механізмах (мотивація праці, критерії ефективності, ступінь розвитку кредитно-банківської системи, організація та методи регулювання).

Сучасний ринок як високорозвинений продукт цивілізації докорінно відрізняється від ринку епохи вільної конкуренції. Для нього характерні гарантований збут значної кількості товарів, соціальний захист незабезпеченого населення, державне регулювання фінансової, грошової, кредитної та цінової політики, висока організованість і виконавча дисципліна.

Ринок є складним утворенням, яке, з одного боку, сферою обміну, сукупністю процесів купівлі-продажу, баланс між якими досягається за рахунок цін, а з другого — забезпечує зв'язок між виробництвом і споживанням, безперервність процесу відтворення, його цілісність.

Регулююча функція ринку передбачає постійність зв'язків між різними галузями виробництва, попитом і споживанням, встановлення пропорцій в економіці та безперервність процесу відтворення. Через конкуренцію ринкові відносини активно впливають на рівень витрат на виробництво будь-якого товару, науково-технічний прогрес, задоволення платоспроможного попиту населення. Внаслідок дії закону вартості, закону попиту та пропозиції, інших законів ринкової економіки індивідуальна праця зводиться до суспільно необхідної. Без конкуренції, еквівалентного обміну вартість продукту не може бути визначена. Цей механізм сприяє вирівнюванню прибутків підприємств різних галузей виробництва, утворенню середньої норми прибутку, що досягається через перелив капіталів між галузями. Останнє, в свою чергу, є регулятором пропорцій в економіці.

Споживач здійснює контроль над виробництвом завдяки тому, що створена споживна вартість перетворюється на товар лише після визнання її суспільством (після продажу). Якщо цього немає, то в суспільстві зменшується роль ринку як регулятора, що призводить до наростання диспропорцій між попитом і пропозицією товарів, виникнення дефіциту як загальноекономічного явища.

Визначаючи важливість регулюючої функції ринку, не можна її абсолютизувати. У сучасних розвинених системах ринок регулюється також державою і товаровиробниками. А це передбачає існування державних і недержавних методів регулювання.

Стимулююча функція ринку полягає в тому, що вона сприяє заохоченню тих, хто найраціональніше використовує чинники виробництва для отримання найкращих кінцевих результатів, застосовуючи найновіші досягнення науки, техніки, організації та стимулювання праці, управління. Якщо суб'єкти господарювання не прагнуть до постійного підвищення ефективності виробництва, їхні індивідуальні витрати виробництва перевищать суспільно необхідні, вони будуть неконкурентоспроможними і збанкрутують. Це означає, що ринок виконує розподільчу функцію. У конкурентному середовищі ринкова ціна диференціює доходи товаровиробників, виявляє переможців і переможених. Відповідно відбувається і соціальне розшарування суспільства за доходами на багатих і бідних.

Ринок робить економіку одним цілим, розвиваючи систему горизонтальних і вертикальних зв'язків (підприємств, галузей, регіонів), зокрема зовнішньоекономічних. У цьому виявляється його інтегруюча функція.

Будучи за своєю природою інтернаціональним, ринок сприяє обміну товарами між країнами, який здійснюється за світовими цінами, що зумовлюються інтернаціональною вартістю. Якщо на світовий ринок потрапляє товар, витрати на виготовлення якого перевищують суспільно необхідні інтернаціональні витрати праці, їхній власник стає неконкурентоспроможним.

Світовий досвід переконливо довів, що можливості ринкового механізму не безмежні.

Для нормального функціонування реального ринку потрібні певні умови. До них належать: наявність суб'єктів ринкових відносин, які, будучи економічно та юридично незалежними, можуть вступати у рівноправні партнерські відносини з приводу купівлі-продажу. Досягти цього можна створенням різних власників — індивідуальних, приватних, акціонерних, державних, кооперативних, змішаних; еквівалентний обмін товарів. Ринок не передбачає економічної допомоги, пільг; конкуренція, яка надає усім господарючим суб'єктам можливість вільної підприємницької діяльності, свободи вибору покупців, постачальників, контрагентів, примушує підприємців використовувати найпередовішу техніку і технологію, сприяючи цим зменшенню витрат виробництва, підвищенню ефективності економіки; вільне ціноутворення, яке, будучи елементом конкуренції та головним механізмом регулюючої функції ринку, сприяє поєднанню інтересів господарюючих суб'єктів, стимулюючи їх раціонально використовувати елементи виробництва; реальна інформація про ринок і його суб'єктів.

Якщо подібних умов не створено, то те, що називають ринком, насправді є псевдоринком, де гроші не виконують своїх функцій.

Законами, декретами, указами будь-якої владної структури сформувати ринок нікому і ніколи не вдавалося. Він є об'єктивною категорією. Проте суспільство і держава можуть створити сприятливі умови для його формування. Єдність економічних і юридичних передумов є середовищем, в якому відтворюються ринкові відносини.

Самостійна робота №9

Тема: Підприємство і підприємництво

Мета: ознайомитись із поняттям підприємства і його значенням для сучасної ринкової економіки, дослідити головні умови його функціонування.

Питання, що виносяться на самостійне вивчення:

1. Необхідність виникнення підприємств.
2. Умови функціонування підприємства.

Література:

1. Єщенко П.С., Палкін Ю.І. Сучасна економіка: Навч. Посіб. –К.,2005.
2. Основи економічної теорії: політекономічний аспект/під ред. Г.Н.Климка, -К., 1994.
3. Основи економічної теорії / За ред. С.В.Мочерного, Тернопіль, 1994.
4. Основи економічної теорії / За ред. А.А.Чухна. –К.,2001
5. Економічна теорія: Політекономія: Підручник / За ред. В.Д.Базилевича. – К., 2006
6. Ніколенко Ю. Основи економічної теорії. Навч. Посібник, кн.. 1,2, -К., 1994.

Питання для самоконтролю:

1. В чому полягає необхідність відкриття підприємств.
2. Перелічіть основні мови функціонування підприємств в умовах ринкової економіки.

Підприємці реалізуються, тобто відтворюються як суб'єкти економічного життя через таку організаційно-економічну ланку, як підприємство. До них належать заводи і фабрики, банки і універмаги, інститути і магазини, шахти і ферми, інші заклади, що є самостійними господарськими суб'єктами, які мають право юридичної особи і здійснюють виробничу, науково-дослідну і комерційну діяльність з метою одержання прибутку. Підприємства визначають ділову активність національної економіки. Вони є головними товаровиробниками, суб'єктами, які розвивають виробництво, визначають його структуру, що і як виробляти. Від ефективності функціонування підприємства залежать економіч-

ний, науковий, технічний рівень розвитку країни, добробут усіх верств населення. Поряд з терміном «підприємство» в літературі вживають термін «фірма», який має подвійне значення. У будь-якому розумінні слова, фірма — це ім'я, під яким юридично повноправний господарюючий суб'єкт (одноосібний чи колективний) веде свої справи. У ширшому розумінні — це головна ланка сучасної економіки ринкового типу, що зареєстрована у відповідній правовій формі.

Підприємці реалізуються, тобто відтворюються як суб'єкти економічного життя через таку організаційно-економічну ланку, як підприємство. До них належать заводи і фабрики, банки і універмаги, інститути і магазини, шахти і ферми, інші заклади, що є самостійними господарськими суб'єктами, які мають право юридичної особи і здійснюють виробничу, науково-дослідну і комерційну діяльність з метою одержання прибутку.

Підприємства визначають ділову активність національної економіки. Вони є головними товаровиробниками, суб'єктами, які розвивають виробництво, визначають його структуру, що і як виробляти. Від ефективності функціонування підприємства залежать економічний, науковий, технічний рівень розвитку країни, добробут усіх верств населення.

Поряд з терміном «підприємство» в літературі вживають термін «фірма», який має подвійне значення. У будь-якому розумінні слова, фірма — це ім'я, під яким юридично повноправний господарюючий суб'єкт (одноосібний чи колективний) веде свої справи. У ширшому розумінні — це головна ланка сучасної економіки ринкового типу, що зареєстрована у відповідній правовій формі.

Можна зустріти визначення фірми як ділового підприємства. Таке визначення збігається з попереднім. Проте слід мати на увазі, що під «діловим підприємством» розуміють вид, форму підприємницької діяльності, а не однозаводську структуру. Виробничі підприємства, збутові контори та різні служби функціонують у вигляді фірм або в їхньому складі. Підприємство саме по собі не є юридичною особою, відповідальність за нього несе фірма, до складу якої воно входить.

У країнах з розвиненим ринковим господарством діє кілька десятків мільйонів фірм. Історичний досвід господарювання сформував багато їх видів, що відображають різні форми і способи залучення та використання капіталу.

В Україні, яка перебуває в стадії перехідної економіки, формування фірм ще тільки розпочинається і займе немало часу. Це потребує стимулювання такого процесу і реструктуризації підприємств.

Виходячи з викладеного, надалі розглядатимемо підприємство як організацію, що веде господарську діяльність, тобто мова йтиме про фірму.

Підприємство (фірма) як визначальна ланка національної економіки має самостійний баланс, розрахунковий рахунок у банку, печатку з назвою підприємства, товарний знак.

Умови функціонування підприємства. Реальними суб'єктами ринкових відносин підприємства, незалежно від їхніх масштабів, форм організації, структури власності та сфери діяльності, можуть бути за таких умов.

Коли воно є економічно самостійним товаровиробником. Це дає можливість йому на свій розсуд використовувати майно, що йому належить, визначати програму дій, обирати постачальників та споживачів, розпоряджатися доходами, що залишаються після сплати податків.

Стимулом їхньої діяльності є прибуток у процесі кругообороту капіталу.

Економічна відповідальність за результати господарської діяльності — як поточними доходами, так і капіталом.

Створення подібного середовища й означатиме перехід нашої країни до ринкової економіки.

Безперечно, що таких умов у період перехідної економіки підприємства України поки що не мають. Вони лише створюються. Цей процес складний і охоплює значний період, поки відбудуться трансформаційні процеси у формах власності, структурі та організації виробництва.

Сьогодні в Україні відбувся перелом у реформуванні відносин власності, йде активний процес утвердження механізмів недержавної власності, розширення корпоративного та приватного секторів економіки. За станом на 1 січня 2000 р. форму власності змінили 719 тис. об'єктів. Нині понад 75 відсотків зага-

льного обсягу промислової продукції виробляється на недержавних підприємствах.

Перелік рекомендованої літератури

Основна література

- 1 Економічна теорія: Політекономія: Підручник / За ред. В.Д.Базилевича. – К, : Знання, 2006.
- 2 Основи економічної теорії: політекономічний аспект, під ред. Г.Н.Климка, К.1994 р.
- 3 Політична економія: Навч. посібник / За ред. К. Т. Кривенка. -К.: ЮШУ, 2002.
- 4 Основи економічної теорії під ред. С.В.Мочерного, Тернопіль, 1994 р.
- 5 Ніколенко Ю. Основи економічної теорії, навч.посібник, кн. 1,2, Київ, 1994 р.
- 6 С.Дзюбик, О.Ривак. “Основи економічної теорії” Київ, 1994 р.
- 7 Економічна теорія. Початковий курс під. Ред. В.О.Білика, М.М.Гузик, Київ, 1994 р.
- 8 Вводный курс по экономической теории. Учебник для лицеев, ред. Г.П.Журавлевой., Москва, ИНФРА-М.
- 9 К.Р. Макконнелл, С.Л.Брю “Экономикс”, Москва, изд. «Республика», 1995 г.

Додаткова література

- 10 Деньги. Київ, “Україна,” 1997 р.
- 11 Дж.Г.младший, К.О’Делл. Американский менеджмент на пороге 20 в. Москва, «Экономика», 1991 г.
- 12 К. Гелбрейт. Экономические теории и цели общества. М. Прогресс, 1979 г.
- 13 П. Бернгольд. Собственность, рынок, деньги. /Вопросы экономики.-1990 г. № 12.
- 14 Харрис С. Денежная теория. М. Прогресс, 1990 г.
- 15 Хикс Дж..Стоимость и капитал. М., Прогресс, 1988 г.
- 16 Эрхард Л. Благосостояние для всех., М.,: Начало-Пресс, 1991г.
- 17 Фридмен М. Капитализм и свобода. /Эко/-11991 г. №7.
- 18 Корнаи Я. Путь к свободной экономике. М.,: Начало-Пресс, 1991 г.
- 19 Стародубская И.В. От монополизма к конкуренции. М. Политиздат, 1990 г.
- 20 Базилюк А. Визначальні проблеми соціального розвитку України. - 1996. - №] 2, с. 27-28.
- 21 Бадер В. — Методологічні проблеми викладання економічної теорії// Економіка України. - 1994. № 8, с. 60-66.
- 22 Башнянин Г.І., Лазур П.Ю., Медвсдсв В.С. Політична економія: підручник. - К., Ніка-Центр Ельга, 2000.
- 23 Бендерський Ю. Реалії світогосподарських процесів і місце в них України. // Економіка України - 2000. № 1.
- 24 Білоус Г. Розвиток малого підприємництва в Україні /7 Економіка України. - - 2000. - № 2.

- 25 Богиня Д., Волинський Г " Державне регулювання перехідних процесів // Економіка України. - 1999. № 5.
- 26 Верховодова Л. Підприємництво. Нові форми господарювання // Економіка України. - 1992. - № 10, с. 27-28.
- 27 Волинський Г. Економічна реформа в Китаї: характерні риси, результати, нові завдання // Економіка України.-1999.-№9.
- 28 Волинський Г. З угорського досвіду ринкового трансформування // Економіка України. - 2000. - № 8.
- 29 Ю.Виноградська А. Розвиток малого дприємництва // Економіка України. »-1999, -- № 2.
- 30 Галиця І. Деякі аспекти економічної політики на сучасному етапі // Економіка України. - 2000. - № 4.
- 31 Гальчинський А. Складним шляхом реформ: деякі підсумки і перспективи // Економіка України. - 1999. - № 6.
- 32 Гальчинський А. Відновити дієздатність держави // Економіка України. - 2000. - № 8. И.Гальчинський А. Історизм відносин власності: методологічні аспекти аналізу // Економіка України. - 1993. - № 9, с. 41-49.
- 33 Гальчинський А.С., Єщенко П.С., Палкін Ю.І. Основи економічних знань. Навч. посібник. - К., Вища школа, 1999, 544 с.
- 34 Гальчинський А.С., Єщенко П.С., Палкін Ю.І. Основи економічної теорії: Підручник. - К.: Вища шк., 1995.
- 35 Гладкова Л., Щестоков Ю. Підприємницька праця і проблеми її становлення // Економіка України. - 1994. - № 5, с. 90-92.
- 36 Горкіна Л.П. Нариси з історії політичної економії в Україні. - К.: Наукова думка, 1994, с. 3-95.
- 37 19.Гош О. Про програму політичної економії // Економіка України. - 1995. -№ 6, с. 70-74.
- 38 Гош О. Роль і особливості товарних відносин постсоціалістичних перехідних суспільств / Економіка України.-1999.-№ 12.
- 39 Гош О. Система форм власності перехідних суспільств // Економіка України. - 1996. - № 6, с. 54-62.
- 40 Гриценко А. Логіка курсу економічної теорії // Економіка України.-2000.-№4.
- 41 Гриценко А. Гроші: виникнення, сутність, функції та агрегати // Економіка України. - 1999. - № 2.
- 42 Долішній М., Козоріз М. Моделі державного регулювання в ринковій економіці // Економіка України. - 1999. -№ 6,
- 43 Дьякон ІО. І Це раз про малий бізнес ІІ Економіка України. - 2000. - № 7.
- 44 Єременко В. Сучасна парадигма економічної науки // Економіка України. - 1994. - № 11, с. 50-55.
- 45 Закон України "Про підприємництво". Закони України. Т.1. -К., 1996,'с. 191-201.
- 46 Збарський М. Інтереси - рушійна сила суспільного прогресу // Економіка

України. - 1999. - № 7.

- 47 Ключко В. Попит, пропозиція і ціна рівноваги: механізм функціонування // Економіка України. - 1995. - № 5, с.51-56.
- 48 ЗО.Кононенко В. Ціноутворення та ціни в ринковій економіці // Економіка України. - 1992. - № 8, с. 63-68.
- 49 Кредисов А., Наумова В. — Маркетинг на зламі XX і XXI ст.: особливості та перспективи // Економіка України. - 1999. - №9.
- 50 Логвиненко В., Лазня І, Власність і приватизація // Економіка України. - 1995. - № 1, с. 33-42.
- 51 Лозовий В. Про історичну діалектику відносин власності І! Економіка України. - 1994. - № 9, с. 44-52.
- 52 Лукінов І. Методи і засоби державного регулювання економіки перехідного періоду // Економіка України. - 1999. -№5.
- 53 Макеев В. Визначення понять "ринок" і "ринкові відносини" // Економіка України. - 1997. - № 2, с. 67-70.
- 54 Малий І. До питання про теорію земельної рента та проблеми реформування земельних відносин // Економіка України. - 2000. № 8.
- 55 Михасюк І., Мельник А., Крупка М., Залога З. Державне регулювання економіки. - Львів, "Українські технології", 1999, 640с.
- 56 Мочерний С. Проблема людини в економічній теорії //Економіка України. - 1999. - № 1.
- 57 Мочерний С. Моделі трансформаційних процесів економіки // Економіка України. - 2000. - № 2.
- 58 Мочерний С.В. Економічна теорія: Посібник. К.: "Академія", 1999.
- 59 Мочерний С. До питання про предмет політичної економії і/ Економіка України. - 1997. -№ 2, с. 59-66.
- 60 Мочерний С. Власність і особливості її розвитку в розвинутих країнах світу // Економіка України. - 1994. - № 4, с. 48-57.
- 61 Мунтіян В.І. Економічна безпека України. К., КВІЦ, 1999, 463 с.
- 62 Націю звеличують великі цілі і діла. Виступ Президента Л.Д.Кучми у Верховній Раді України 22 лютого 2000 року // Урядовий кур'єр, 23 лютого 2000 р., № 34,,
- 63 Несенко П. Деякі аспекти розвитку власності в сучасних умовах // Економіка України. - 1994. - № 9, с. 53-58.
- 64 Онищенко В. Сучасні проблеми зовнішньоекономічної політики України // Економіка України,- 1996. - Ке2, с. 14-23.
- 65 Основи економічної теорії: Підручник: У 2 кн. За ред. Ю.В.Ніколска. - 2-ге вид. - К.: Либідь, 1998.
- 66 Основи економічної теорії: Підручник / За ред. проф. С.В.Мочерного. - Тернопіль: АТ "Таркекс",-1993.
- 67 Основи економічної теорії: Політекономічний аспект. Підручник / За ред. професорів Г.Н.Климка, В.П.Нестеренка. - 2-ге вид. - Київ, Вища шк. - Знання, 1997.

- 68 Основи економічної теорії: Підручник / За ред. А. А. Чухна. - К.: Вища шк., 2001.
- 69 Павлишенко М. Економічна система чи спосіб виробництва // Економіка України. - 2000. - № 3.
- 70 Палкій Ю., Заровна Н. Економічний закон конкуренції // Економіка України. - 1995. - № 8, с. 36-44.
- 71 Парсяк В., Журавльова М. Проблеми малого бізнесу // Економіка України. - 2000. — № 4.
- 72 Парфьонова І. Проблеми оплати праці в Україні // Фінанси України. - 2000-№ 4.
- 73 Пасхавер О. Перспективи приватного підприємництва в Україні: приватизація і зростання нового капіталу // Економіка України. — 2000. - № 4.
- 74 Покритан А. Про характер виробничих відносин у сучасній Україні //Економіка України. — 1999. -- № 10.
- 75 Послання Президента України до Верховної Ради України -Європейський вибір: Концептуальні засади стратегії економічного та соціального розвитку України на 2002 -20) 1 роки // Урядовий кур'єр, №10, червень 2002 року.
- 76 Реформи заради добробуту. Виступ Прем'єр-міністра України Віктора Ющенка на засіданні Верховної Ради України 5 квітня 2000 року // Урядовий кур'єр, 6 квітня 2000 року, № 63.
- 77 Рибалкін В., Мамичева Л. Акціонерна власність - внутрішня основа формування і функціонування соціального ринкового господарства// Економіка України. - 1998. - № 2.
- 78 Рибалкін В., Мамичева Л. Механізм і форми реалізації акціонерної власності // Економіка України. - 1999. - № 4.
- 79 Рокоча В., Мороз Д. До питання про вибір- оптимального шляху ринкової трансформації // Економіка України. - 1998. - № 9.
- 80 Слабковський Ю. Розвиток маркетингу та його роль в економічному зростанні // Економіка України. - 1999. - № 57*
- 81 Соколенко С.І. Глобалізація і економіка України. - К., Логос, 1999, 506 с.
- 82 Сорока І. Підприємець - ключова фігура ринкової економіки // Економіка України. - 1992. №11, с. 44-50.
- 83 Тарасевич В. Еволюція економічної теорії та сучасне парадигмальне зрушення // Економіка України. - 1996. №12, с. 46-55;
- 84 Тарасевич В. Про предмет фундаментальної економічної науки // Економіка України. - 1998. - № 4, с. 60-67.
- 85 Тарасевич В. Про предмет фундаментальної економічної науки // Економіка України. — 1998.
- 86 Тарасевич В. До проблем економічного зростання в Україні // Економіка України. - 1999. - № 8.
- 87 Тивончук І. Про предмет і класифікацію сучасної економічної науки // Економіка України. -- 1995- № 10, с. 58-64.

- 88 Тимчук М., Терлецький ІО. Тенденції розвитку підприємництва в Україні // Економіка України. - 1993. - № 12, с. 22-28.
- 89 Трансформація. Моделі економіки України (ідеологія, протиріччя, перспективи). Інститут економічного прогнозування / За ред. акад. НАН України В.М.Геєця) - К., "Логос", 1999, 500с.
- 90 Третяк О, До питання про розвиток акціонерних товариств в Україні // Економіка України. - 1998. - № 8.
- 91 Україна: підсумки соціально-економічного розвитку та погляд у майбутнє... // Урядовий кур'єр, № 215, 18 листопада 2000р.
- 92 Україна: поступ у ХХІ століття. Стратегія економічного та соціального розвитку на 2000-2004 роки. Послання Президента України до Верховної Ради України 2000 рік. II Урядовий кур'єр, 23 лютого 2000 року, № 34.
- 93 Черевко Г., Горбонос Ф. Ціновий механізм ринкової економіки // Економіка України. ~ 1993. - № 7. - с. 42-48.
- 94 Чистилін Д. Еволюційний, розвиток світової економіки та інтеграція України // Економіка України. - 1999. - № 1.
- 95 Чистилін Д. Проблеми самоорганізації у перехідній економіці // Економіка України. - 2000. - № 3.
- 96 Чистилін Д. Проблеми самоорганізації у перехідній економіці // Економіка України. —2000. - № 4.
- 97 Чухпо А. Природа сучасних грошей // Економіка України. - 1991. - № 12, -с. 3-11; 1992. - № I. -с.3-И.
- 98 Шевченко Л, Ринок праці: аналіз економічних концепцій //Економіка України. - 1994. - № 4, с. 31 -34.
- 99 Шевченко А., Жучепко В., Ніколенко С. Маржиналізм: історія, теорія, практика // Економіка України. - 1999. - № 8.
- 100 Шепель І Як зменшити безробіття // Економіка України. - 1997. - №8, с. 90.
- 101 Шокун В. Фінансова система країни: стан і напрями реформування // Економіка України. - 1995. - № 3, с. 6-11.
- 102 Ющенко В. Банківська система України в ринковій економіці // Економіка України/- 1994. - № 3, с. 3-17.
- 103 Яковець Ю. Глобальні тенденції соціокультурної динаміки і перспективи взаємодії цивілізацій у ХХІ ст. // Еко

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРНЕТ ПРИ ВИВЧЕННІ ДИСИЦПЛІНИ «ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ»

Офіційні сайти

<http://www.rada.kiev.ua>

Офіційний сайт Верховної Ради України. На сайті містяться Конституція України, законодавство, законопроекти. Тут можна отримати інформацію про пленарні засідання, депутатський корпус. На сайті є посилання до сайтів Парламентів закордонних країн, сторінки депутатських фракцій та груп, міжнародні парламентські інститути.

www.kuchma.gov.ua

Офіційна сторінка Президента України. <http://www.kmu.gov.ua/>

Сайт Кабінету Міністрів України пропонує офіційну інформацію Уряду України, статистику.

<http://www.me.gov.ua/>

Офіційний сайт Міністерства економіки України.

<http://www.minfin.gov.ua/>

Сайт Міністерства фінансів України поряд з іншою офіційною інформацією пропонує відвідувачам Бюджет України, дослідження та огляди, публікації, закони, укази Президента, Постанови Кабінету Міністрів, скорочений зміст журналу “Фінанси України”.

<http://www.mstu.gov.ua/> Міністерство освіти і науки України.

<http://www.business-rada.kmu.org.ua/>

Сайт Ради підприємців України при КМУ.

На сайті створені форуми для обговорення різноманітних тем. Сайт має каталог посилань до інших ресурсів Інтернет, які включають до себе державні органи влади, громадські організації та компанії України, активно залучені до процесів розвитку підприємництва в країні.

<http://www.bank.gov.ua/>

Офіційний сайт Національного банку України. На сайті можна знайти інформацію про банківську систему, основні заходи грошово-кредитної

політики з 1999 року, основні макроекономічні показники економічного та соціального стану України з 1996 року, статистичну інформацію (баланс НБУ, об'єми грошової маси, відсоткові ставки рефінансування комерційних банків, монетарні показники України, тенденції), інформацію про Платіжний

баланс України з коментарями та аналізом, інформацію про фінансові ринки, законодавство України, іншу офіційну інформацію.

<http://www.sta.gov.ua/>

Сайт державної податкової адміністрації. Серед інших матеріалів на сайті публікується інформація про податкове законодавство, описана система оподаткування в Україні, представлена бізнес-інформація, у тому числі інформація за індексами інфляції, розміри мінімальної заробітної плати та облікові ставки НБУ та інша офіційна інформація, подані посилання до сайтів органів законодавчої, виконавчої та судової влади, податкових відомств країн-учасниць СНД та інших держав.

<http://www.ucee.com.ua/>

Сайт Української Ради з Економічної Освіти (УРЕО). На сайті Ви знайдете інформацію щодо діяльності УРЕО, матеріали до лекцій та семінарів з економічної теорії та методичку їх проведення, глосарій базових економічних понять, завдання до всеукраїнських та міжнародних олімпіад з економіки, статистичні дані, координати регіональних центрів з економічної освіти та інше.

<http://www.ncee.net/>

Сайт National Council on Economic Education (США). На сайті багато інформації англійською мовою, що є корисною для студентів та викладачів.

Українські сайти новин

<http://www.interfax.kiev.ua>

Сайт Інформаційного Агентства “Інтерфакс-Україна”.

<http://www.korrespondent.net> <http://www.podrobnosti.com.ua>

<http://www.elvisti.com.ua>

- українські:

Пошукові сайти та каталоги

<http://www.a-counter.kiev.ua>

<http://www.meta-ukraine.com>

<http://www.gala.net>

- російські: <http://www.rambler.ru> <http://www.yandex.ru>

- англomовні:

<http://www.yahoo.com> <http://www.altavista.com> <http://www.infoseek.com>

Інформаційно-аналітичні сайти

<http://www.business.kiev.ua/>

Щотижневe видання – газета “Бізнес”.

На сайті подані аналітичні матеріали та сайти, що публікуються у газеті.
Основні рубрики: Держава та економіка. Фінанси. Промисловість.

Практика підприємництва, менеджмент, маркетинг та технології, торгівля, податки.

<http://www.kontrakty.com.ua/>

Український діловий щотижневик “Талицькі контракти” подає ділові новини, статті та матеріали з фінансів, економічної теорії і практики тощо.

<http://www.investgazeta.net/>

Українська інвестиційна газета “Інвестгазета” – всеукраїнський фінансово-економічний тижневик. Це професійне ділове видання, що висвітлює питання та проблеми вітчизняного бізнесу, світових ринків, перспектив залучення інвестицій. Подає новини фінансового та фондового ринків, інформацію про діяльність компаній, банків, аналітичні огляди, рейтинги, практичні рекомендації з менеджменту та маркетингу.

<http://www.intellect.org.ua/>

Інтернет-портал аналітичних центрів України надає аналітичним центрам право публікувати свої матеріали (новини, аналітичні огляди, прогнози). За матеріалами сайту проводяться дискусії; відвідувачі сайту мають можливість залишити свої коментарі.

<http://www.finance.com.ua/>

На сайті подається огляд валютного та аграрного ринків, фондового ринку України, Росії та країн дальнього зарубіжжя, готівкових та офіційних

курсів валют, фінансові результати діяльності банків, українські та світові індекси фондового ринку, динаміка, графіки та таблиці, є можливість підписатись на розсіпки.

<http://www.ier.kiev.ua/>

Сайт Інституту економічних досліджень та політичних консультацій наводить місячний економічний моніторинг України, моніторинг інфраструктури України, наукові матеріали, книги.

<http://www.ueplac.kiev.ua/>

Українсько-європейський консультативний центр.

<http://www.ueplac.kiev.ua/ukr/publications.shtml#team1>

Часопис “Тенденції української економіки”, який фінансується Європейською Комісією та програмою Тасіс, видається з 1994 року. Метою часопису є проведення та широке розповсюдження щомісячного аналізу економічного розвитку України та висновків щодо економічної політики. Часопис користується великим авторитетом в Україні та за її межами.

<http://www.liga.kiev.ua/>

Сайт пропонує бізнес-новини, нормативні документи та законодавчі акти й коментарі до них, юридичний та бухгалтерський клуб, огляд валютного, кредитного та фондового ринків, форуми, посилання на ресурси Інтернет.

Сайти з навчальними матеріалами з економічної теорії

<http://www.econ.pu.ru/edu/courses/html/4501/index.html>

На сторінках подані програми курсів “Економічна теорія” економічного факультету Санкт-Петербурзького державного університету: план занять та література з кожної з тем.

http://www.vfengec.vbu.ru/econ_lek/20/Index/html

Надано конспект лекційних матеріалів з економічної теорії. Є питання до самостійного контролю, список термінів та понять до курсу, екзаменаційні питання.

(Виборзька філія Санкт-Петербурзького інженерно-економічно-го університету).<http://ngo.org.ru/ngoss/get/id130666.html>

На сайті запропонований курс економічного коледжу “Економіка” – “Основи ринкової економіки” для учнів 8 – 9 класів. В книзі запропоновані теоретичні матеріали, тести, завдання, питання для самостійного контролю та обговорювання, література.

Матеріали, що входять до складу самостійної роботи:

- 1 Короткі відомості про дисципліну.
- 2 Мета і завдання вивчення дисципліни, зв'язок з іншими дисциплінами.
- 3 Перелік знань та умінь, якими студент повинен оволодіти в результаті вивчення дисципліни.
- 4 Перелік рекомендованої літератури, методичних матеріалів та інших джерел інформації.
- 5 Словник або визначення найбільш важливих термінів, понять тощо.
- 6 Рекомендації щодо роботи студентів з літературою.